

Η σημερινή επικαιρότητα της τραγωδίας Οιδίπους Τύραννος

Νίκη Καλτσόγια-Τουρναβίτη

Πέρσι το καλοκαίρι στο Φεστιβάλ Αθηνών παίχτηκε για μια ακόμα φορά το περίφημο έργο του Σοφοκλή «Οιδίπους τύραννος». Είναι πασίγνωστος βέβαια ο μύθος του Οιδίποδα και συγκλονιστική η μοίρα του ήρωα, καταδικασμένου από το ίδιο του το πεπρωμένο να τιμωρηθεί φρικτά τον εαυτό του. Οι παγιωμένες αντιλήψεις για το αριστούργημα αυτό της ελληνικής γραμματείας, είναι ότι ο άνθρωπος στέκεται αντιμέτωπος με τη Μοίρα. Αναμετρείται και συντριβεται, αλλά η συντριβή του προβάλλει με ένα αξεπέραστο μεγαλείο. Ο Οιδίπους Τύραννος θεωρείται η «τραγωδία του πεπρωμένου».

Εκτός όμως αυτής της γενικά αποδεκτης ερμηνείας, θα μπορούσε κανείς να δει την τραγωδία αυτή και από τη διάσταση του πολιτικού νοήματος της αρχαίας τραγωδίας, που άλλωστε έχει σοβαρά μελετηθεί. Δηλαδή του ηθελμένου επηρεασμού του λαού προς ορισμένες αξίες, καθαρά πολιτικού χαρακτήρα. Είναι άλλωστε γνωστό ότι στην ελληνική κλασική αρχαιότητα το θέατρο είχε άμεσα παιδευτικό ρόλο, αφού μάλιστα βρισκόταν υπό την αιγίδα της ίδιας της πόλης-κράτους. Ο μύθος που ζωντανεύει το δράμα δεν αναφέρεται σε ιστορικά υπαρκτά πρόσωπα ή γεγονότα. Εντούτοις περιέχει μια πανανθρώπινη και γι' αυτό «ιστορική» αλήθεια. Η συμμετοχή του πολίτη, επίσης, επιτυγχάνεται χωρίς ιδιαίτερη προσπάθεια, γιατί στην σκηνή εκτυλίσσονται γεγονότα, που τον ενδιαφέρουν άμεσα. Ό,τι γίνεται στη σκηνή μπορεί, άλλωστε, να πραγματοποιηθεί και στην ζωή.

Και ακριβώς, σε μια σύγχρονη εκδοχή, βιώνουμε σήμερα στη χώρα τα γεγονότα που διαδραματίζονται στον «Οιδίποδα Τύραννο», με πρωταγωνιστές το λαό και την πολιτική ηγεσία. Αυτή η εικόνα του χορού και του ιερέα που φθάσαν μπροστά στο παλάτι του Οιδίποδα, σε κατάσταση αλλόφρονα, κρατώντας στεφάνια ικεσίας. Η όλη εξέλιξη της τραγωδίας δείχνει την αγωνία και τη δυνατή βούληση του Οιδίποδα να βρει άκρη στο χαμό που ενέσκηψε στην πόλη. Ο διάλογος του Οιδίποδα με τον Τειρεσία, που κλήθηκε να ερμηνεύσει το χρησμό, δείχνει το σεβασμό του στους θεμελιώδεις κανόνες της Πολιτείας. Τα όσα διαδραματίζονται στη συνέχεια αποτελούν την κορύφωση της τραγωδίας. Ο Οιδίποδας δεν συμβιβάστηκε, δεν συνθηκολόγησε, δεν απέδρασε. Είναι όμως άξιο να τονιστεί ότι ο ίδιος ο λαός τον συμπονά μέχρι τέλους, αλλά και ο Οιδίποδας αποκαλεί το λαό «φίλο» και «πιστό σύντροφο».

Αν δει την τραγωδία αυτό κανείς από την πλευρά των θεωριών της Πολιτικής Επιστήμης, που αναφέρονται στο φαινόμενο της ηγεσίας, υπαρκτό σε κάθε κοινωνία, ανεξάρτητα βαθμού ανάπτυξης, θα διαπιστώσει ότι η προσωπικότητα του Οιδίποδα ανταποκρίνεται απόλυτα, και σε όλες τις λεπτομέρειες στο πρότυπο του ηγέτη. Ο Οιδίπους δεν είναι απλά η εξαιρετική προσωπικότητα, ο μεγάλος άνθρω-

» Η εφημερίδα μας είναι υπερήφανη για την συνεργασία που έχουμε εδραιώσει εδώ και αρκετό καιρό με την Δρ. ΝΙΚΗ ΚΑΛΤΣΟΓΙΑ, Ομότιμη Καθηγήτρια του Παντείου Πανεπιστημίου Αθηνών. Το διδακτικό και επιστημονικό της έργο αναφέρεται σε θέματα Συνταγματικού Δικαίου, Συνταγματικής Ιστορίας, Δημόσιας Διοίκησης και Πολιτικής Επιστήμης. Στο πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει ειδικευτεί σε θέματα δικαιωμάτων των γυναικών με πολλές μελέτες άρθρα και διαλέξεις και συμμετοχή σε συνέδρια στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Θεωρείται εμπειρογνώμων σε θέματα ισότητας των φύλων στην Ελλάδα αλλά και παγκοσμίως. Είναι μέλος και υπήρξε για ένα διάστημα Πρόεδρος του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας. Είναι συνεργάτιδα του Περιοδικού Ελευθερίας και Γλώσσας 'Ευθύνη' και 'Νέας Ευθύνης' καθώς και των περιοδικών 'Ο Αγώνας της Γυναίκας' και ΗΛΙΑΙΑ.

Η Δρ. Καλτσόγια υποστηρίζει την Ελληνίδα της Διασποράς, υπήρξε εκείνη που έσπειρε την ιδέα και στήριξε το ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΑΠΟΔΗΜΗΣ στην Διακομματική Επιτροπή της Ελληνικής Βουλής. Το 2009 κυκλοφόρησαν σε βιβλίο δοκίμιά της τα οποία είχαν δημοσιευθεί την περίοδο 1995-2009 στο περιοδικό 'Ευθύνη'. Το βιβλίο αυτό φέρει τον τίτλο 'Προκλήσεις των καιρών' για το οποίο τιμήθηκε με το διεθνές βραβείο P.E.N. του 2011.

πος με την ισχυρή βούληση, τη μεγάλη ευφυΐα και το θάρρος. Είναι ο ηγέτης ενός λαού. Ως ηγέτης, σε πολύ γενικές γραμμές, αναγνωρίζεται εκείνος που κυρίως με τον επηρεασμό, μπορεί να οδηγήσει τις ενέργειες ενός λαού, των οπαδών του σε ευρεία έννοια, προς ορισμένες κατευθύνσεις, τι οποίες ο ίδιος επιλέγει ή εγκρίνονται από το λαό, γιατί αναγνωρίζουν σ' αυτόν εξαιρετικές ικανότητες. Υπάρχουν δεσμοί μεταξύ αυτού και των οπαδών, κοινές

ιδεολογίες και κοινές κατά το μέλλον ή ήττον επιδιώξεις, ώστε να μπορεί η σχέση λαού και ηγέτη να αποτελεί μια ολοκληρωμένη ενότητα. Βάση της δύναμης του ηγέτη είναι, κατά κανόνα, η κατοχή αξιωματός, οι δεξιότητες, η δύναμη της προσωπικότητας: Η σχέση του με το λαό στηρίζεται στην εμπιστοσύνη, στην αναγνώριση και την αποδοχή του. Είναι η λεγόμενη νομοποίηση του ηγέτη, η ουσιαστική και όχι μόνο η τυπική, η οποία αποτελεί το

θεμέλιο για τη λειτουργία της ηγετικής σχέσης. Ο ηγέτης έχει συνείδηση της αποστολής του και της ευθύνης του απέναντι στο λαό, τις μελλοντικές γενιές και την ιστορία. Η ευθύνη του ηγέτη είναι από απόψεως εκτάσεως καθολική και από απόψεως εντάσεως ολοκληρωτική. Καλύπτει ολόκληρο το εθνικό σύνολο και καταλαμβάνει κάθε εκδήλωση και σε κάθε τομέα. Η συνείδηση της ευθύνης της πολιτικής ηγεσίας αποτελεί το κυριότερο μέσο με το οποίο σφυρηλατείται η εμπιστοσύνη του λαού.

Το πόσο επίκαιρη είναι για τη χώρα μας η τραγωδία του Οιδίποδα Τυράννου αυτή την περίοδο της ακραίας οικονομικής κρίσης που βιώνουμε, που συμπαράσχει θεσμούς και δημοκρατικές αξίες, δύσκολα μπορεί ν' αμφισβητηθεί. Τα πάθη που διαδραματίζονται στη σκηνή, τα εγκλήματα, τα μίσση κι' οι αυτοκαταστροφές είναι σημερινά. Ο λαός, οργανωμένα ή ανοργάνωτα, ως σύγχρονος Χορός της αρχαίας τραγωδίας, κατακλύζει τις μεγάλες πλατείες του κέντρου της Αθήνας και των άλλων μεγάλων πόλεων και τα σημερινά μέσα ενημέρωσης, αλλά και όλες οι οργανωμένες πολιτικές και κοινωνικές δυνάμεις, ως άλλοι ιερείς εκλιπαρούν για λύτρωση.

Τα αιτήματα είναι τα ίδια: Ζητούν την αλήθεια. Δημόσια, με παρηγορία, διαφάνεια και δημοσιότητα στις αποφάσεις. Σωτηρία της χώρας από την καταστροφή, που φαίνεται να κρέμεται απειλητική πάνω της. Δεν υπάρχει βέβαια ο Τειρεσίας για να ερμηνεύει την καταστροφή που έφτασε το μιάσμα. Γιατί άλλωστε; Το μιάσμα δεν οφείλεται σε παραβίαση θείων και ιερών κανόνων, αλλά παραβίαση των ιερών κανόνων της δημοκρατικής πολιτείας, από τους ίδιους τους πολιτικούς ηγέτες της. Και δεν ήταν ξαφνικό. Τη γνώση αυτού μιάσματος την ομολόγησαν οι ίδιες οι ηγεσίες της χώρας που κοίταξαν να πνίξουν την αλήθεια. Μόνο, και αυτό είναι το πλέον τραγικό, έχει σχεδόν εκλείψει τελείως η εμπιστοσύνη που συνδέει την ηγεσία με το λαό. Το θεμέλιο αυτό κάθε δημοκρατικής δράσης.

Σ' αυτή την ιστορική στιγμή η λύση του δράματος της χώρας είναι δυστυχώς άγνωστη και οι προτάσεις για διέξοδο αλληλοσυγκρουόμενες και αδιέξοδοι. Εδώ ο ρόλος της ηγεσίας, συλλογικής ή ατομικής είναι μέγιστος. Ο λαός για να σκεφθεί και να δράσει σαν όλο έχει ανάγκη από ηγεσία. Υπάρχει ανάγκη ηγεσίας, όμως αυτή ακριβώς λείπει. Με την υπάρχουσα πολιτική ηγεσία, που έχει σχεδόν συνολικά απαξιωθεί στη συνείδηση του ελληνικού λαού και που ακόμα και αυτήν την ύστατη στιγμή της οικονομικής κατάρρευσης της χώρας, που συμπαράσχει δημοκρατικούς πολιτικούς θεσμούς, που στέριωσαν τα τελευταία τριανταπέντε χρόνια, και οικοδόμησαν αξίες κοινωνικής ειρήνης και ανέδειξαν τη χώρα μεταξύ των πλέον αναπτυγμένων χωρών του κόσμου, να αλληλοσυγκρούεται ανελέητα η έξοδος από το δράμα είναι αβέβαιη.